

QUADERN DE
CULTURA
TRADICIONAL
I POPULAR

ANJUB

CONTALLES SOBRE
LA GANA

EL PATRIMONI DOCUMENTAL
DE L'ARXIU MUNICIPAL

La dona

EN LES FEINES DEL CAMP

TORNADES DEL CANÇONER

CANÇONS DE BRESSOL

UN SEGLE FENT

BALLAR GEGANTS

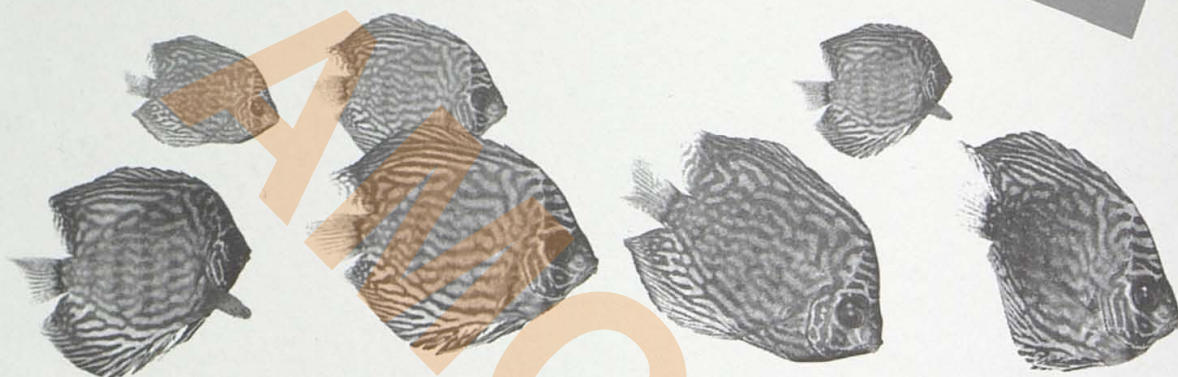

Multifons Preferent

Llibertat de moviments

Canvieu de fons d'inversió sempre que vulgueu

unit
link

**Multifons
Preferent**

Funcionament

El Multifons Preferent és una assegurança de vida* que us permet invertir en 10 fons d'inversió diferents i repartir els vostres diners com millor us convingui. A més, podreu moure els vostres diners d'un fons d'inversió a un altre sempre que vulgueu.

Els fons d'inversió vinculats al Multifons Preferent us ofereixen múltiples alternatives: centrar-vos en el curt, mig o llarg termini; repartir les vostres inversions entre renda fixa i renda variable; invertir en el mercat nacional o a l'estranger i... el més important, canviar d'una inversió a una altra sense haver de pagar impostos com a conseqüència dels canvis efectuat. Amb el Multifons preferent sempre podreu aprofitar les millors oportunitats que us ofereixin els diferents mercats financers.

Tractament fiscal

Les assegurances de vida us permeten anar estalviant sense pagar impostos pels rediments que obteniu fins que no torneu a retirar, totalment o parcialment, els vostres estalvis. En el moment del rescat i segons el temps que hàgiu mantingut la vostra inversió, podreu gaudir d'un estalvi fiscal** de fins al 70%.

** Segons les condicions que marca la llei.

*Contractada amb Intercaser S.A. de Seguros y Reaseguros amb la mediació de

TOT CORREDORIA D'ASSEGURANCES DEL Grup **Caixa Tarragona**
VINCULADA A ESTALVIDA DE SEGUROS Y REASEGUROS, S.A.

Informe-vos-en a qualsevol oficina de

Caixa Tarragona

Un cop més, les persones que formem L'anjub, juntament amb altres col·laboradors, us presentem el tercer Anjub, quadern de cultura tradicional i popular.

Tot continuant la nostra línia de treball i amb noves incorporacions, hem dut a terme una vegada més l'edició d'aquest quadern, el primer article del qual parla de la pagesia, fent una anàlisi comparativa entre els dos sexes de les diferents tasques, de la seva remuneració i de la distribució de feines de la llar a la societat cambrilenca de principi de segle XX.

L'eina bàsica per a l'elaboració del segon article han estat les fonts orals. Mitjançant l'entrevista a persones que recorden melodies que tenen una funció específica i que han perdurat durant anys sorgeix aquest article sobre les cançons de bressol. Probablement aquestes tonades ens són familiars a molts cambrilencs ja que formen part de la nostra memòria col·lectiva.

Els gegants són un element festiu bàsic. Quin paper tenien els gegants fa una pila d'anys? Aquest article tira enrere en la història del nostre poble i ens acosta a l'existència dels gegants a la primera meitat del segle XX.

Les rondalles són una línia de recerca permanent en L'anjub. En aquest número tractem històries que parlen d'un fet actualment insòlit per a molts: passar gana. La riquesa de contingut d'aquestes rondalles ens descobreix la manera de viure dels nostres avis i ens apropa unes mancances que els néts no coneixem.

Per al darrer article d'aquest número hem comptat amb la col·laboració de la persona encarregada de l'Arxiu Municipal de Cambrils. L'article ens vols donar a conèixer la informació que hi podem trobar en un arxiu d'aquestes característiques i com està catalogada, alhora és una interessant invitació a cercar informació tant per a investigadors com per a curiosos.

Com veieu el quadern és possible gràcies a informants que aporten el seu testimoni per a reconstruir la nostra història com a poble. Agraïm la seva col·laboració i invitem a tothom que ho vulgui a aportar més informació al fons documental de l'entitat. Talment els socis constituïu una important ajuda a la publicació del quadern i estimuleu els membres de L'anjub a continuar en la seva tasca.

ÍNDEX

PÀG.
4

La dona en les feines del camp

PÀG.
11

Un segle fent ballar gegants

PÀG.
14

Contalles sobre la gana

PÀG.
8

Tornades del cançoner: cançons de bressol

PÀG.
16

El patrimoni documental de l'Arxiu Municipal de Cambrils

CONSELL DE REDACCIÓ

Eva Sentís, Ester Rabasó, Núria Ortoneda, Jordi Moreno, Gerard Martí, Marcel Blázquez, Manel Tarés

COL·LABORADORS

Núria Canyelles

CORRESPONDÈNCIA

Apartat de Correus 159
43850 Cambrils
Telèfon 977 36 47 64
Fax 977 36 47 64
E-mail: anjub@tinet.fut.es
www.fut.es/~anjub

AMB EL SUPORT DE

Ajuntament de Cambrils
Diputació de Tarragona
Generalitat de Catalunya.
Departament de Cultura.
Centre de Promoció de la Cultura Tradicional i Popular Catalana

COL·LABORA

Revista Cambrils

IMPRIMEIX

Arts Gràfiques Saragossa, SL

CORRECCIÓ

Franç Prats

FOTOCOMPOSICIÓ I DISSENY

Blaus. Solucions gràfiques

DIPÒSIT LEGAL

T-517/99

FOTOS DE PORTADA

Esquerra. Parella de gegants del carrer Creus inaugurats l'any 1947

Dreta. Dona cuinant al tros, tasca domèstica que compaginava amb altres feines del camp. A la seva dreta, un home recupera forces davant un àpat.

GRUP DE
RECERCA DE
CULTURA
TRADICIONAL
I POPULAR
DE CAMBRILS

La dona, en les feines del camp

MANEL TARÉS LAGUNAS

Tot i que les feines del camp han estat en general diferenciades entre homes i dones, el paper de la dona en el treball del camp ha estat molt important, més quan es tenen en compte les tasques domèstiques i les de suport a l'economia familiar

1. BERTRAN 1992,
pàgs 43-45

Les feines del camp es compaginaven amb tasques domèstiques com cuinar

El mode de vida tradicional s'ha basat generalment en el cultiu de la terra, així com en la cura del bestiar, tot i que en algunes contrades l'agricultura ha conviscut amb altres dedicacions, com és el cas de la pesca a Cambrils. L'economia de gran part de les famílies pageses mitjanes es basava anys enrere en el conreu de les terres pròpies o les d'altri, tot comptant sempre amb una part de subsistència i una part destinada al mercat agrícola. En les tasques del món rural hi participava tota la família, homes, dones i canalla. En aquest

breu treball ens volem centrar en la feina de la dona al camp a finals del segle XIX. És patent el gran volum de treball que exercien diàriament les dones pageses; de fet, podem distingir tres àrees on el treball de la dona hi era present: en primer lloc, les feines del camp pròpiament dites, aquelles que duraven diversos dies i que a vegades es realitzaven conjuntament amb els homes; per exemple, collir o segar. En segon lloc, cal parlar de feines exclusives de les dones i que tenien un pes econòmic menor dintre l'explotació agrària familiar, com la cura de la feram (és a dir, aquells animals menors, com conills o aus) o el manteniment

d'un petit hort que abastava la família i d'on fins i tot s'obtenien productes que eren venuts al mercat o eren intercanviats. En darrer terme, no hem d'oblidar la feina de mestressa de casa, que inclou portar la casa (cuinar, netejar, comprar, endreçar), la cura i educació dels fills i l'elaboració d'alguns productes, com ara pa, confitures, roba, sabó o lleixiu..

PRINCIPALS CULTIUS DE CAMBRILS

El paper de la dona en el treball agrícola depèn del tipus de conreu, ja que cada cultiu segueix un cicle anual compost per un conjunt de feines específiques i d'altres de comunes a tots els cultius. Així, feines com llaurar i adobar es porten a terme independentment de quin cultiu es tracti; l'única cosa que varia és lògicament el tipus d'adob que es fa servir, el mode com s'administra i les dates en què s'adoba. Aquestes feines són exclusivament masculines. Pel que fa a d'altres feines és precis conèixer quins han estat tradicionalment els cultius que s'han conreat al camp cambrilenc. Així, l'any 1864, gairebé la meitat dels cultius de Cambrils eren sembrats, com l'ordi o el blat, i quasi una tercera part eren vinyes. A tombant de segle, l'any 1900, la vinya ocupava ja gran part del terme, el 79% de la superfície, seguida a gran distància per l'avellaner, l'horta i el garrofer. Ja el 1929, hem de destacar l'associació de vinya amb olivera, així com la presència important de cereals i fruits secs¹. Així doncs, cada cultiu tenia els seus propis

requeriments, i malauradament no podem estendre'ns a tots ells.

LA RECOLLIDA DE L'OLIVA

Per tal de conèixer quines feines realitzaven les dones al camp ens hem servit d'una llibreta de comptes d'un pagès vinyolenc que es deia Josep Xanxo i Nolla, datada els anys 1879 a 1885. En ella hi trobem anotades les despeses d'un conjunt de finques pertanyents a un terratinent de Vinyols i els Arcs (Baix Camp). Entre les despeses hi consten les de mà d'obra, en què s'especifica el tipus de feina, el sexe de la persona que la duia a terme i el salari pagat². També ens hem basat en entrevistes orals que recullen aspectes més moderns en el temps.

Pel que fa a la collita de l'oliva (que a casa nostra era sobretot de la varietat arbequina) l'hem trobat documentada des del mes d'octubre fins al de febrer³. Una informant, però, afirma que l'inici de la collita a Cambrils esdevenia passada la Festa Major, el dia de la Immaculada Concepció, i coincidia així amb l'època més freda de l'any, per la qual cosa resultava una feina força dura. D'aquesta manera es donava temps que el fruit madurés. Per tal de calentar-se les mans i així calmar el fred, s'escalfaven pedres i després es fregaven per les mans. Durant la collita de l'oliva molta gent es mobilitzava, tant els homes com les dones, els nens, els vells i fins tot si era possible hom llogava gent a jornal. L'octubre de l'any 1883 trobem llogats 30 homes, 106 dones i 5 nois per escarrar⁴ i plegar olives⁵. Les olives es feien caure de l'arbre amb les mans (*esmunyir* o *escarrar*) i després es replegaven del terra a mà o amb un *raspal*⁶, procurant no deixar-se'n cap. La mateixa informant ens assenyalava com la seva mare li deia «de cada pinyolet se'n fa una gota», per tal que no escatimés a l'hora de plegar les olives. Aquesta era una tasca bàsicament femenina, tot i que els xiquets i els homes també hi ajudaven. Els homes es dedicaven més aviat a *escarrar* i a *collir*, mentre que les dones i els nens *plegaven*. La nostra informant ens diu com més d'una dona no dubtava en enfilarse damunt les pollanques⁷ o dalt del cavall⁸ i escarrar des d'allà mateix. Això ens fa reflexionar que a l'hora de collir el desig de tenir la feina feta i la collita venuda feia que la feina de l'home i de la dona es confongués: tothom participava en el que calia. Les *rasquetes* i les *borrasses* s'introduïren tard al camp. Segons J. Morell, les *rasquetes* arribaren al camp vila-secà sobre el 1930.⁹ Pel que fa a les *borrasses*, aquestes

eren cares i en moltes cases, les dones a l'hivern en confeccionaven tot entreteixint sacs.

A l'hora de *netejar* les olives, solia ser l'home qui abocava els cabassos sobre el *porgador*¹⁰ i canviava els sacs, mentre que les dones *netejava*n.

Una altra tasca relativa al conreu de l'oliver era la d'esporgar olivers, eminentment masculina, i que es duia a terme un cop finalitzada la collita i passat el fred.

LA VEREMA

La vinya va viure un gran auge al Camp de Tarragona quan aparegué la fil·loxera a França l'any 1865 i destruï les vinyes d'aquest país veí.

Les feines relacionades amb la plantació dels ceps (fer clots, donar pitjada, fer replans, llaurar, fer colgats, etc.) eren del tot masculines i es duïen a terme a finals d'any. Existien diversos mètodes tradicionals per plantar vinya, però explicar-los fugiria de l'objectiu d'aquest article. Assenyalarem només de passada que els sarments (branques de ceps) es plantaven tot fent *mallols*¹¹ si el terreny era erm, o fent *colgats*¹² i *capficats*¹³ quan s'havien de renovar ceps morts o malalts¹⁴. Pel que fa a la poda dels ceps, cal dir que es tractava d'una feina sobretot masculina, i es realitzava a partir d'octubre¹⁵, o més concretament a partir de Santa Caterina, iniciat l'Advent, segons la nostra informant. Ella mateixa ens diu que els homes podaven i les dones plegaven les redoltes¹⁶ i en feien *feixines* o petits feixos, que es venien als flequers com a combustible per als forns. Tanmateix, hem trobat la feina d'esporgar ceps com a tasca femenina¹⁷. Més endavant, calia *espampolar*, és a dir, s'eliminaven alguns pàmpols i cavallets per tal d'aclarir el cep i permetre que el raïm estigués més airejat. Aquesta era una tasca eminentment femenina, que tenim documentada en els mesos de maig i juny. Cal pensar doncs que els treballs relatius a la poda dels ceps (podar, esporgar i espampolar) comptaven amb la dedicació majoritària de les dones, excepte en la primera poda, més tècnica que no pas les altres, a la qual es dedicaven els homes.

Altres feines relatives a la vinya fan referència als diversos conreus. Així, a l'hivern, els homes descalçaven els ceps (*eixobrir*¹⁸) per tal de desfer els terrossos i treure herba, i es llaurava. Més endavant es realitzava una última neteja de les

2 i 3. XANXO 1879-1885

4 Fer caure les olives de l'arbre

5 Op. cit. 2

6 Mena d'escombra feta amb branques

7 També dit pollanc, fa referència a un tipus de branca de l'arbre

8 Escala

9 MORELL 1994, pàg. 157

10 Aparell consistent en un bastiment o plataforma de fons reixat sostinguda per uns peus, que queda en posició inclinada i serveix per passar les olives (MORELL 1994, pàg. 151)

11 Plantar vinya nova

12 Ajeure i enterrar un cep en un clot de dos pams d'amplària i uns tres o quatre de profunditat, deixant que sortissin per damunt la terra dos o més sarments (GIRALT 1980, pàg. 71)

13 Enterrar un sarment sense tallar-lo de la soca i fent-li sortir la punta en el lloc just on hi havia la falla que calia reparar (GIRALT 1980)

14 Per aquestes qüestions podeu consultar l'article d'Emili Giralt. 43-45

15 Op. cit. 2

16 Branques del cep que eren podades

17 Op. cit. 2

18 Cavar al voltant dels ceps de vinya, fent-hi un clot on s'aturi l'aigua de pluja o de reguiu (ALCOVER-MOLL)

19 Op. cit. 2

20 Això segons la nostra informant. Ho corrobora MORELL 1994, pàg.139

21 Op. cit. 2

22 Passar el vi del cup un cop feta la primera fermentació cap a les bótes per fer la segona fermentació

23 Procés de separació del gra de blat de l'espiga que consisteix en colpejar les espigues

24 Op. cit. 2

25 1 porró = aprox. 4 litres (VIOLANT)

26 1 quartà d'oli = aprox. 4 litres

27 Op. cit. 2

males herbes (*eixarcolar*). No hem trobat aquesta distinció entre eixobrir i eixarcolar (i encara menys, amb *magencar*)¹⁹. Hem de pensar que totes les feines relatives al descalçat dels ceps i l'arrencada de males herbes es coneixien genèricament per eixobrir o descalçar. Aquestes tasques ocupaven ben bé el primer semestre de l'any.

A més, també calia *ensofrar* els ceps per tal de prevenir-los de la malura o *oidium*. Hom solia realitzar dues passades, la de brot a la primavera, i la de raïm, abans de la verema²⁰. Aquesta era una tasca de tothom: homes, dones i xiquets. I a més, hom havia d'*ensulfatar*. Aquesta feina, però, es generalitzà a partir de 1880, segons Giralt, quan aparegué el *mildium*. Per això, no la trobem documentada en la llibreta de comptes²¹. La nostra informant ens afegeix com aquesta tasca era exclusivament masculina. Però la feina que més persones mobilitzava era la verema (*vermar*), que es realitzava durant l'agost i el setembre i que reunia una gran quantitat de jornalers d'ambdós sexes. L'elaboració del vi era ja tasca masculina, tot i que les dones ajudaven a *trascolar-lo*²².

ALTRES CULTIUS

Pel que fa els altres cultius, no disposem de massa referències en la llibreta consultada. Respecte als cereals, llur cultiu decaigué a causa de la revifalla de la vinya.

Colla de pagesa i pagesos un cop finalitzada la sega

Sabem però que la sega era una tasca comuna i que la batuda²³ era feina d'homes.

Un cultiu molt comú a les zones costeres era el garrofer. Les garrofes es collien d'agost a octubre, després de la verema. Els homes batien amb una canya les garrofes de l'arbre i les dones les plegaven directament del terra. A la mateixa època es batien també els ametllers i les dones plegaven les ametlles de terra. Després calia pelar-les, feina que feien especialment les dones al vespre, i si calia els homes també ajudaven.

ELS SALARIS

Tot i que a vegades homes i dones realitzaven feines similars, el salari que cobraven aquestes era sempre inferior al dels homes, normalment la meitat. Els noiets que anaven a treballar a les terres d'altri cobraven el mateix salari que les dones, ja que normalment treballaven conjuntament en la mateixa tasca. El següent quadre servirà per comparar els salaris que es pagaven a homes i dones jornalers en el període 1879-1885²⁴. Les quantitats vénen donades en pessetes per dia:

	1879	1880	1881	1882	1883	1884	1885
HOME	2	2	2	2	2-2,5	2,25-3	2,25
DONA	1	0,9-1,25	1	1	1	1-1,25	

Un matrimoni que treballés al jornal l'any 1883 guanyava 3,25 pessetes diàries. El porró¹⁷ d'aiguardent costava dos rals, un quartà²⁶ d'oli valia 3 pessetes, una pesseta per un porró de moscatell, i 2,5 pessetes un paquet de cigars; 4 pams de roba valien una pesseta, i una coca va costar 4 pessetes l'any 1890. El 1885 es cobraven 1,25 pessetes per fer esquilar una mula, mentre que es van pagar 1.052 pessetes en la compra de la mateixa mula²⁷.

Si comparem aquests salaris amb els dels obrers de tres fàbriques del Llobregat i Barcelona l'any

1872, veurem que són semblants: els homes cobraven 2,25 pessetes, i les dones, pesseta i mitja²⁸. També tenim documentat el sou diari dels manobres per a l'any 1883, i era de 6 a 9 rals a Vinyols, una quantitat anàloga al salari dels jornalers.

L'ESTATUS DE LA DONA

La divisió del treball per sexes és doncs ben patent en el camp tradicional. Les feines que requerien un gran esforç físic i el maneig d'algun animal gros o de maquinària pesada, com llaurar, batre, colgar fems o arrencar botges, les realitzava l'home. Mentre que les dones realitzaven totes les feines relacionades amb la collita, així com feines especialitzades de la vinya, com espampolar, esporgar o ensofrar, tasques que requerien resistència física. Tot i que molts cops les mateixes tasques eren compartides per homes i per dones, el sou d'aquestes era sempre inferior. Una informant ens justifica aquesta desproporció tot dient que, per exemple, durant la verema tant homes com dones collien el raïm, però que aquests últims feien més coses a banda de collir: transportaven, arranjaven les portadores sobre el carro, etc., feines totes elles que requerien de força física. S'ha comprovat, en diverses cultures del món, com les diferents tasques que han realitzat tradicionalment les dones depenen de la regió que estem tractant²⁹. A més, sempre ha existit inconscientment una divisió en les feines, tot i que aquesta era força flexible.

Però aquestes no eren les úniques feines que portaven a terme les dones. Com ja s'ha dit, havien de dur les feines de la casa, treballar a l'hortet, encarregar-se de l'aviram i d'altres animals (conills, porcs...), elaborar productes artesans, pelar ametlles, etc. A més, la dona havia de compaginar el treball amb les tasques maternals. Sens dubte, el treball femení al camp era del tot variat i imprescindible.

Tanmateix, és indubtable que la dona pagesa ha gaudit d'un estatus reconegut: «ella és qui assegura la reputació de la casa per la imatge que ella dóna: administradora, treballadora i hospitalària amb tots i en particular amb els que freqüenten els camps i que la seva marginalitat fa témer»³⁰. Aquestes tasques eren prou reconegudes per la comunitat. Així, un pagès del segle XVIII escrivia: «per a prosperar la casa del paigès si la muller o ama de casa no l'acompanya

en allò que li pertoca, no farà aumen la casa, per mol que treballo lo marit. Ha de ser la primera en llevàs y l'última en anar-se'n al llit, que les dones tenen una fenyà que may s'acaba»³¹

Totes aquestes aptituds les podien prou bé demostrar aquelles dones pubilles que, un cop enviudades, havien de prendre les regnes de la casa: «ara elles decidien el que s'havia de fer dins i fora de la casa, què s'havia de vendre i comprar, com s'havien d'invertir els recursos, amb qui s'havien de casar els fills, etc.»³² Aleshores el paper de la dona va més enllà del treball al camp i esdevé el cap de l' explotació pagesa.

BIBLIOGRAFIA

- BERTRAN, Josep: *Aspectes socio-econòmics del segle XIX i inicis del XX a Cambrils*, El Mèdol, Tarragona, 1992
- GENOVARD, Bàrbara: *Tall de dones*, Institut d'Estudis Balearics, Palma de Mallorca, 1989
- GIRALT, Emili: "Les tècniques de la viticultura anterior a la fil·loxera", *L'Avenç*, núm. 30 Barcelona, 1980
- IZARD, Miguel: *Industrialización y obrerismo*, Ariel, Barcelona, 1973
- JUNCOSA, Isabel: *Tractat d'agricultura. Manuscrit anònim de Porrera, segle XVIII*, Centre d'Estudis Comarcal Josep Iglésies, Reus, 1998
- MORELL, Josep: *Diccionari històric d'eines agrícoles de Vila-seca*, Vila-seca, 1994
- SANMARTÍ, M.Carme: "Canvis en les relacions familiars del Mas Sanmartí al Bages", dins *Família i canvi social a la Catalunya contemporània*, Eumo, Vic, 1994
- SEGALEN, Martine: *Antropología histórica de la familia*, Taurus, Madrid, 1997
- XANXO I NOLLA, Josep: *Llibreta de comptes. Vinyols i els Arcs. 1879-1885*. Manuscrit
- VIOLANT, Ramon: *Etnografia de Reus i la seva comarca*, Barcelona, 1990

ALTRES FONTS

ARXIU ANJUB: Entrevista a Montserrat ROFES ÒDENA

28 M. IZARD 1973

29 GENOVARD 1989, pàg. 165

30 SEGALEN 1997, pàg. 178

31 JUNCOSA 1998, pàg. 128

32 SANMARTÍ 1994, pàg. 156

La dona realitzava gran part de la collita a l'hort

Tornades del cançoner

Cançons de bressol

NÚRIA ORTONEDA PEDROLA

1 BUSQUÉ, M. i PUJOL, M.A. 1996, pàg. 9

2 FRIDMAN, R. 1988, pàg. 14-15

3 NETTL, B. 1985, pàg. 121

4 Com s'anomenava abans el fet d'anar a classe

5 La forma correcte seria «en», però els informants pronuncien «amb»

La temàtica d'un nou article de les «Tornades de cançoner» és el món sonor que envolta l'infant, tant en el paper de receptors de les cançons com en el d'emissors. Tot aquest repertori, per més simple i senzill que sembli, és molt interessant i curiós d'estudiar. I més ara, que moltes d'aquestes tonades van imparablement cap a l'oblit. «Avui els infants s'eduquen en contacte amb les noves tecnologies: ordinadors i xarxes telemàtiques que els permeten accedir a una informació i una comunicació sense fronteres, amb tendència a la universalització però també a la homogeneïtzació»¹. Per això ens cal mostrar la memòria del poble, les cançons, els jocs, les danses... que conformen una identitat, una tradició i un saber popular.

De cançons infantils n'hi ha moltíssimes; i d'una sola cançó podem trobar moltes variants, de vegades tantes variants com cantors d'aquella melodia. A més, és un repertori en el qual tothom hi ha pogut passar, tant de nen, cantant les cançons pròpies dels infants, com d'adult, cantant als nens, en la funció de mare, pare, avi o àvia.

Bressol antic conservat al Museu d'Història de Cambrils

Sovint, però, no es dona prou importància al record d'aquestes cançons. Algunes de les persones en les entrevistes, en un inici, no valoraven prou aquest tipus d'informació que posseïen, i moltes coses les obviaven. Però, de mica en mica, en agafar més confiança, aquest material sonor es va fer present.

Dins el món sonor infantil ens cal diferenciar dos etapes molt clares. La primera respon a la música que l'infant rep com a ésser passiu: en aquest cas l'infant és receptor de sons, de cançons per fer-lo adormir, de canterelles que estimulin el seu despertar motriu. La segona és la que ell mateix pot expressar, crear, practicar; és a dir, quan l'infant n'és subjecte actiu, protagonista de les cançons de jocs o entreteniments.

CANÇONS DE BRESSOL: L'INFANT, SUBJECTE PASSIU

El fet de ser mare o pare és una circumstància molt natural, però alhora molt especial i íntima per tot el que comporta, per les circumstàncies precises i concretes que es viuen i que envolten aquell naixement.

La mare parla amb l'infant fins i tot abans de néixer i ja li canta cançons. Avui dia es diu que és bo per al fetus escoltar un tipus de música en concret o inclús un compositor determinat. Antigament això no es donava, però sí que la relació estreta mare-fill a través de la música hi era, mitjançant les cançons.

Els pares i mares (abans era feina quasi exclusiva de la

ARXIU MUSEU D'HISTÒRIA DE CAMBRILS

dona -tant de la mare com de l'àvia-) cuiden al màxim l'entorn en què naixerà el fill. Existeixen teories que afirmen que l'entorn condiciona la personalitat de l'infant: repetir i jugar amb els sons i les estructures rítmiques que emet un nadó significa alimentar la seva audició, la seva emoció i la seva afectivitat.² Tot el que l'infant haurà sentit i haurà captat sonorament (ja des del ventre de la mare)

influenciarà el seu tarannà, el seu comportament, ...

Aquestes cançons que presentarem són cançons de bressol; cants amb què les mares amanyaguen, fan callar i adormen els seus fills petits. Les entonen a mitja veu a l'hora d'engrassar el bressol sobre el qual el nen reposa, i també a l'hora d'amanagar l'infant sobre la falda.³

Sant Joan, feu-lo ben gran
Sant Martí, feu-lo dormir,
que la mare n'és al camp
i el pare és al molí.

Maria se'n diu
la que el meu cor aima;
mireu si és ditxosa,
mireu si és ingrata.

La mare de Déu plorava
abraçadeta a la creu
els àngels la consolaven:
Mare de Déu no ploreu.

Nostre Senyor quan va
néixer
portava una corona d'or
i ara la porta d'espines
que li travessen el cor.

La Mare de Déu
quan era xiqueta
anava a costura⁴
a aprendre de lletra.

La primera estrofa és comuna a totes les versions. Després podem trobar:

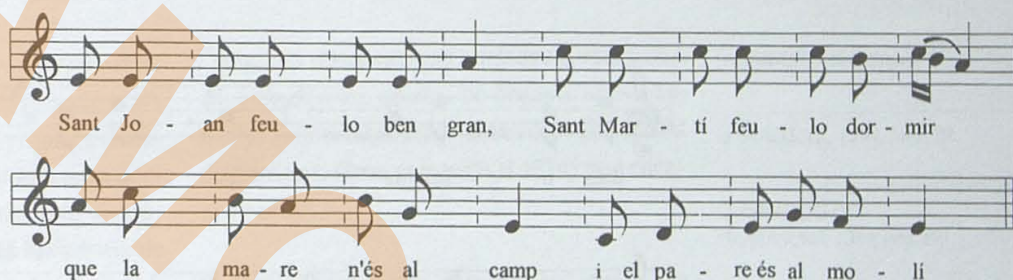
Amb un cistellet
de Santa Pauleta
la Mare de Déu
quan era xiqueta

O també podem trobar:
Amb⁵ un cistellet
hi duia pometes
i un bocí de pa
també avellanetes.

SANT JOAN, FEU-LO BEN GRAN

Aquesta cançó té com a temàtica la invocació als sants i la descripció de les feines de la mare i el pare. És una melodia molt popular en el Camp de Tarragona. El ritme és lliure i se segueix en tot moment l'accentuació de la paraula. A més de la primera estrofa, la informant afegeix altres textos que presenten variacions melòdiques importants, però que queden englobats com a part de la mateixa cançó:

la2=mi3

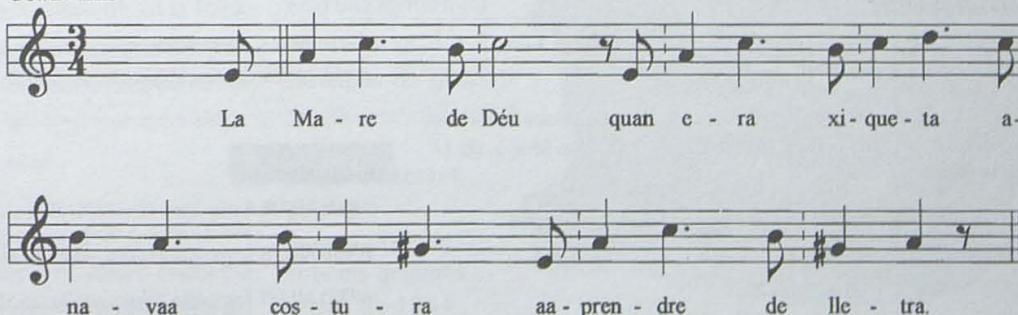
LA MARE DE DÉU

Aquesta és una de les melodies que més informants han cantat o recitat quan se'ls ha preguntat per cançons lligades amb el món dels infants.

En algunes de les versions que hem pogut grabar la melodia no segueix un pols concret. Segurament si l'informant tingués davant seu un nen per fer adormir, la cantaria d'una altra manera, no tan ràpida, més dolça, seguint un pols per bressar l'infant.

Els finals de cada frase són suaus i els acostumen a allargar. Pel que fa al text de la cançó varia segons els informants. La primera estrofa però és comuna a totes les versions. Després podem trobar:

do#2=mi3

Quan sentim cantar la cançó anterior hi observem un fenomen lingüístic curiós i és el fet de sentir una «t» en el segon vers entre quan i era; es tracta d'una «t» analògica que prové d'un quan quantitatiu en lloc de temporal.

Dormiu, lo meu fill, dormiu,
dormiu-ne, prenda estimada,
que mentres l'esteu dormint
descansen tots los de casa.

Noiana, noió,
noió de la mare...

DORMIU, LO MEU FILL, DORMIU

Com les altres cançons de bressol, la funció bàsica en cantar-la és propiciar el son de l'infant. En aquest cas el text és molt explícit: dormiu, lo meu fill, dormiu. En la tornada s'utilitza la fórmula «noiana» i «noió» de manera reiterativa com a recurs estilístic, per captar més l'atenció; s'utilitzen consonants molt suaus com la «n» i vocals extremes. Aquests mots s'usen mentre s'engronsa el nen; per això han de sonar molt suaus. En el tercer vers apareix la forma «que mentres l'esteu dormint», referint-se a algú que fa dormir l'infant, possiblement els àngels. La informant fa notar que «s'han d'anar allargant els finals i passant les manetes pels ulls fins que es van adormint, adormint...»

la2=mi3

Dor - miu lo meu fill, dor - miu, dor - miu - ne pren -

daes - ti - ma - da que men - tres l'es - teu dor - mint des -

can - sen tots los de ca - sa. No - ia - na no - ió, no -

ió de la ma - re. No - ia - na no - ió, no - ió de la

ma - re. No - ia - na no - ió, no - ió de la ma - re.

BIBLIOGRAFIA

BUSQUÉ I BARCELÓ, Montserrat i PUJOL I SUBIRÀ, M. Antònia: *Ximic*. Amalgama edicions, Berga, 1996.

CRIVILLÉ, J. i VILAR, R.: *Cançons d'infantesa*. Fonoteca de Música Tradicional Catalana. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya. Sèrie 2. Vol.1. Barcelona, 1998.

FRIDMAN, Ruth: *El nacimiento de la inteligencia musical*. Editorial Guadalupe, Buenos Aires, 1988.

NETTL, Bruno: *Música folklórica y tradicional de los continentes occidentales*. Alianza Música, Madrid, 1985, 1996.

ALTRES FONTS

ARXIU ANJUB. Entrevista a Pilar BERENGUÉ MASSAGUÉ (16 de gener de 1999)

ARXIU ANJUB. Entrevista a Maria SERRA DALMAU (30 de desembre de 1994)

ARXIU ANJUB. Entrevista a Teresina VALLÈS SEGARRÈS (9 de gener de 1999)

Un segle fent ballar gegants

GERARD MARTÍ ESTRADA

Els gegants i els nanos són els únics elements festius tradicionals que fins ara han estat documentats a Cambrils. De mulasses, dracs, víbries o àligues, per posar algun exemple, no se n'ha descobert de moment la seva presència al nostre poble, ja que més aviat corresponen a elements propis de ciutats, identificatius de la rellevància que va tenir un municipi en èpoques passades.

No està clar encara quan Cambrils comença a tenir gegants. Tot i mancar una referència exhaustiva en les fonts escrites, fins ara no ha aparegut cap referència anterior al segle XX. Així doncs, ens hem de centrar especialment en les fonts orals. La referència més antiga que s'intueix és l'existència de parelles de gegants formant part de les festes dels barris a la vuitada de Corpus al Nucli Antic de Cambrils. Aquestes festes iniciades a finals del segle XIX¹ quedaren molt arrelades a les persones que les varen viure. Quan es comenta la presència de gegants en les esmentades festes, apareix de forma molt difosa una parella de caps de gegants molt antics que «deurien sortir d'alguna golfà» i que foren cremats a l'actual passeig Albert després de la Guerra Civil, segons diversos informants². Sense cap altra descripció, només hem recollit que eren relativament petits, segons un testimoni directe de la crema, fet que impossibilita avui conèixer més dades. Segurament, aquesta parella de gegants aniria relacionada amb la primera fase de la festa dels barris als voltants del canvi de segle. Si la hipòtesi és correcta, amb tota probabilitat que foren uns gegants relacionats amb el barri del carrer Major ja que les persones que varen intervenir en la festa, que va finalitzar amb la seva crema, estaven relacionades amb aquest barri. També l'escenari de la crema, el passeig Albert, era el lloc on el carrer Major celebrava la seva festa grossa.

La relació entre gegants i festes de barris va ser molt intensa a les nostres contrades a cavall del segle XIX i XX. Sense anar més lluny, a Montbrió del

Camp, s'ha conservat molt arrelada aquesta tradició amb diverses parelles de gegants segons els barris i amb exemples molt antics com els gegants del barri de la Closa, construïts el 1814 i avui encara en actiu³.

Sembla ser, doncs, que d'aquest pòsit inicial, a la dècada dels anys trenta, es va construir un nova parella de gegants al carrer Major. D'aquests se n'han conservat diverses fotografies. Gràcies a elles hem calculat que els gegants del carrer Major feien 2,75 m el senyor i 2,60 m la senyora. Eren un dels símbols de les festes dels barris i cada any es col·locaven a l'interior de cal Dolça⁴, on durant les festes dels barris tothom els podria veure.

Els seus vestits representaven uns pagesos mudats, ell amb armilla i barretina i ella, curiosament, amb mantó florejat (AMADES, J.). Els braços eren plens de serradures, fet que en ballar els movien d'una forma molt divertida, igual que els tipus de gegants anomenats "manotes". A

Nano conservat dels que acompanyaven tots els gegants abans de 1954

1 L'ANJUB, 1995, pàg. 1

2 BLÁZQUEZ, 1994, pàg. 29.

3 DIPUTACIÓ DE TARRAGONA, 1999, pàg. 62)

4 VIDIELLA, M. 2000, pàg. 226

5 AMADES, J. 1982-83, volum 3, pàg. 17

A dalt, parella de gegants del carrer Creus inaugurats el 1947.

A la dreta, gegants del carrer Major en una sortida a Tarragona.

A baix, els actuals gegants vells, Pere i Camí, amb els nanos

més d'actuar a les festes dels barris, un informant ens comenta que "quan l'Ajuntament necessitava els gegants per a una festa, missa o "pasacalle", els deixaven, perquè la propietat era del barri del carrer Major». Sabem també que segurament foren els primers gegants cambrilencs que assistiren a alguna festa fora del municipi. Diverses fotografies ens ho demostren,

fet que ens dona informació sobre l'existència d'una primera colla de persones que tindrien cura de forma més o menys fixa dels gegants. Aquesta parella de gegants que sembla que fins i tot se'ls anomenava amb noms concrets, anava acompanyada d'un conjunt de nanos, dels quals avui encara se'n conserva un. Dels gegants del carrer Major, es desconeix quin va ser el seu final, que va anar molt lligat amb el final de la festa dels barris al Nucli Antic a mitjans dels anys 50 del segle XX.

Els altres gegants històrics que trobem posteriorment són els gegants del carrer Creus. Gràcies a l'única fotografia que hem pogut aconseguir, calculem que feien 3,5 m el gegant i just 3 metres la geganta. Aquesta alçada tan imponent del gegant el fa el més alt que, fins ara, ha tingut mai Cambrils. L'alçada el va fer anomenar "El Peuots"⁶, renom d'un habitant del nucli antic de molta alçada. Eren una parella de gegants molt més còmics que els altres i anaven vestits d'una forma una mica estrafolària. La seva expressió de cara també era força expressiva igual que els gegants del carrer Major. Sembla ser que pesaven molt i eren molt difícils de portar.

Per sort, coneixem exactament el dia que es van inaugurar. Concretament va ser el 10 de juny de 1947 tal i com s'expressa al programa d'actes de la festa del barri de les Creus: «Tarde, a las 8. El cuarteto de "Gralles", hará su presentación con un bonito y animado pasacalle por el Barrio; y en esta hora, el vecindario con las "Gralles" se dirigirá a esperar y dar la bienvenida a los nuevos Gigantes que harán su entrada al Barrio con un derroche de fuegos, confeti, etc. (...) Acto seguido se organizará un Gran Baile de Verbena con asistencia de los GIGANTES y NANUS y con la colaboración del cuarteto LOS ASTONS». Aquest acompanyament de gralles no era l'única música amb què ballaven els gegants del carrer Creus. Els veïns encara recorden les sobretaules dels dinars de barris amb la sessió de discos dedicats amb la música de Ràdio Andorra, connectada a uns altaveus que donaven al carrer.

6 VIDIÉLLA, M. 2000, pàg. 554

Els gegants del carrer Creus no arribaren a sortir al carrer més de 5 anys, ja que varen deixar el carrer quan s'acabaren les festes de Barris⁷. Posteriorment varen ser guardats a les golfes d'una casa del mateix carrer Creus on es deterioraren ràpidament. Finalment, fa uns 20 anys, a causa al seu lamentable estat, es varen llençar a les escombraries.

Finalment, la parella de gegants més moderns dels anomenats històrics són el Pere i la Camí. «Propietat de l'Ajuntament, inaugurats l'any 1954 amb motiu de la festa Major extraordinària celebrada amb ocasió del Centenari de la definició dogmàtica de la Puríssima Concepció de Santa Maria, i que ha sofert diverses restauracions i també canvis de vestuari⁸».

Han rebut diversos noms durant els anys ja que se'ls ha conegut com el Rei i la Reina o els Gegants de l'Ajuntament, en contraposició amb els antics gegants dels diversos barris. D'aquesta parella si que existeixen més referències escrites. Per exemple hem recollit els moments previs a la seva estrena on es fixa el preu que es va pagar al taller El Ingenio de Barcelona: «Sobre la adquisición de una pareja de gigantes y de las gestiones realizadas y que el precio de los mismos se eleva a la cantidad de 11.000 ptas⁹». També el dia de la seva inauguració el desembre de 1954, va ser recollit a la premsa local: «Se dirigió en imponente comitiva al templo parroquial. Abría la marcha el "Ball de bastonets" de nuestra Villa, las "Gralles del Vendrell" con los gigantes y cabezudos que habían sido inaugurados la tarde anterior, y a continuación la "Colla la Muxerra del Xiquets de Valls¹⁰».

Avui encara grans i petits poden gaudir d'aquest gegants gràcies a la Colla Gegantera "Tota l'Endenga", continuadora de la tradició gegantera de Cambrils que es complementa amb els gegants del Setge, l'Ermengol "Curcatropes" i la Magdalena "Foc a la metxa" construïts l'any 1994 per l'artesà Manel Casserres de Solsona i de propietat municipal. Varen aparèixer per primera vegada a la II Trobada de Gegants de Cambrils i en pocs anys ja han passejat el nom del nostre municipi per bona part dels Països Catalans inclòs l'Alguer (Itàlia).

BIBLIOGRAFIA

- L'ANJUB: *Temps de barris. Full de divulgació de cultura tradicional i popular*, núm.1, L'anjub, Cambrils, 1995.
- BLÁZQUEZ, Marcel: "Una de gegants", *Revista Cambrils* núm. 278, III època, Cambrils, setembre 1994.
- DIPUTACIÓ DE TARRAGONA: *Serveis culturals pels ajuntaments. Catàleg any 1999*. Diputació de Tarragona, Tarragona, 1999.
- AMADES, Joan: *Costumari català*
- SALCEDA I CASTELLS, Josep: *Quaranta anys d'estampes cambrilenques*, vol I, El Mèdol, Tarragona, 1998.
- VIDIELLA, Montserrat: *Onomàstica de Cambrils i del seu terme municipal*, Ajuntament de Cambrils, Tarragona, 2000.
- Revista Cambrils*, núm. 15, època I, Cambrils, novembre 1954.
- Revista Cambrils*, núm.17, època I, Cambrils, gener 1955.

ALTRES FONTS

- Arxiu Ramon Ortiga: Programa de festes del Barri de les Creus (1947).
- Arxiu Anjub: Entrevista Lluís Pedrola (1997).
- Arxiu Anjub: Entrevista Amadeu Fargas i Maria Mas (2000).
- Arxiu Anjub: Entrevista Montserrat Castells (1994).
- Arxiu Anjub: Entrevista Enric Bas (2000).
- Arxiu Anjub: Entrevista Joan Castellà (2000).
- Arxiu Anjub: Entrevista Teresa Boronat (1994).
- Arxiu Anjub: Entrevista Josep Maria III (2000).

7 L'ANJUB, 1994, pàg.1

8 SALCEDA 1998, pàg.157

9 REVISTA CAMBRILS, 1954, pàg. 7

10 REVISTA CAMBRILS, 1955, pàg. 7

L'Ermengol i la Magdalena amb la colla Tota l'Endenga en una sortida a Fraga, l'any 1994

Contalles sobre la gana

JORDI MORENO ROVIRA

En aquest article hem recollit diverses contalles on la gana és la principal protagonista. Com a actors secundaris hi trobarem mossos, minyones, capellans i escolanets. La gana, present en gairebé tots els relats, aguditza l'enginy dels personatges que hi intervenen i ens remet alguns cops a la novel·la picaresca.

Abans de començar la jornada de treball s'esmorzava al tros per agafar forces

LA MINYONA I EL TIROLIROLI¹

La contalla comença amb la conversa entre dues minyones. Una li explica a l'altra que ha estat contractada per a servir en una casa rica del poble. La seva companya li adverteix que en aquella casa ho passarà malament perquè volen minyones de mitja panxa, és a dir que mengin poc.

Malgrat els advertiments, la minyona, que és una dona ferma i decidida comença a treballar en aquella casa.

Arribada l'hora d'esmorzar, damunt la taula paren pa i vianda. La minyona, que menja a taula amb els amos, en veure tant menjar es pensa que tot el que li havia explicat la seva companya no era cert. L'amo de la casa, un home fet i gros, comença a esmorzar golosament pels dos cantons sense perdre pistonada i pocs instants després, l'home s'aixeca de la taula tot dient: «Ja ha menjat qui vergonya té!»

La minyona, que només ha pogut fer quatre mosades a un entrepà amb botifarra, veu com la mestressa

de la casa despara la taula i no la deixa acabar d'esmorzar. En aquells moments la dona comença a entendre el perquè dels escarafalls de la seva amiga. Arribada l'hora de dinar, el primer plat és verdura. L'amo agafa el setrill de l'oli i amaneix la verdura tot fent el tiroliroliro, a continuació la mestressa fa el mateix amb el seu plat, i finalment toca el torn a la minyona, que amb sorpresa contempla com tot d'una el setrill està embussat, i del raig d'oli que rajava als patrons de la casa, ara només en cauen unes gotetes insignificants al seu plat. L'amo torna a menjar a gran velocitat i un cop ha acabat torna a dir: «Qui ha menjat vergonya té!». La minyona, veient que no pot acabar de dinar, quan la mestressa li vol agafar el plat, li pren de les mans i exclama: «Doncs ara en menjarà qui no en té!».

Acabat l'episodi del dinar arriba l'hora de sopar i torna a haver-hi verdura. Arriba el moment de fer el tiroliroliro, i un cop l'amo i la mestressa han acabat de fer servir el setrill, la minyona atenta als moviments dels seus patrons, veu com la mestressa, un cop ha amanit la verdura del seu plat, apreta fortament el tap de suro al broc del setrill, per evitar que ragi l'oli. La minyona en veure com les gastaven els seus amos, en un moment de distracció, treu el tap al setrill i tira l'oli al seu plat pel broc gros. La mestressa en veure tant d'oli al plat de la minyona li pregunta: «Que no has fet el tiroliroliro?». I la serventa respon: «Sí, però l'he fet sortint l'oli pel broc gros!».

La minyona, malgrat les intencions dels seus patrons, no va passar mai més gana en aquella casa, ja que la picardia era la seva millor arma.

LA MAJORDOMA DESMEMORIADA

El rector d'un poble és obsequiat amb un conill per un feligrès. La seva majordoma li pregunta com vol que el cuini, i ell li respon que el vol mig amb ceba mig amb suc. Arribada l'hora de preparar el dinar, la majordoma oblida com vol el rector que sigui cuinat el conill, i tota decidida es dirigeix a l'església, on el mossèn està fent missa. Aquesta, des de l'última fila, alça el conill, i el mossèn en veure l'estampa comprèn que la majordoma ha oblidat com ha de cuinar el conill. El mossèn tot seguit, i amb la típica cantarella de benedicció, recita aquesta peculiar oració:

«Dona nostra, dona nostra,
vós que del conill feu mostra.
Mig amb ceba, mig amb suc,
per Cristo *dominus noster*».

LA MAJORDOMA I EL LLORO

Una noia entra de minyona a una casa on tenen un lloro molt xerraire. El lloro diu els noms de tots els de casa, diu bon dia, diu bona tarda, diu el que mengen per esmorzar, dinar i sopar, ho diu gairebé tot. Si la minyona menja o fa alguna cosa malament el lloro ho diu en veu alta i la pobra minyona queda retratada davant els amos. Davant aquesta situació, la minyona tota enfadada amenaça al lloro tot cridant: «T'agafaré i t'ofegaré!»

Però les amenaces no tenen efecte, i el lloro continua xerrant-ho tot fins que arriba el dia que el lloro deixa de parlar i només pronuncia les paraules: «La criada cul cosit». El lloro perd la gana i cada dia que passa té un aspecte més desmillorat i acaba morint. Els amos del lloro, que volen saber que li ha passat al pobre animal, descobreixen amb una gran sorpresa que tenia el cul cosit i despatxen la minyona autora d'aquell fet.

LES PERDIUS I L'ESCOLANET

Un capellà convida a casa seva a un altre per dinar, la majordoma prepara dues perdius per a l'àpat. Un escolanet molt entremaliat no pot vèncer la temptació i acaba menjant-se una de les perdius. Per evitar que el mossèn vegi la seva malifeta parla amb el convidat tot explicant-li

que si veu el seu company de taula esmolant el ganivet vol dir que té intenció de tallar-li una orella. Arribat el moment, el mossèn, com fa sempre per costum, esmola el ganivet en veure aquella perdiu tan ben cuinada, el convidat s'aixeca de la taula i arrenca a córrer. Llavors el capellà crida l'altre: «Vingui, vingui, que una ens la partirem», i l'altre espantat contesta: «No, ni una ni cap».

EL MOSSO² ESPAVILAT

En un dels molts masos d'un poble, un mosso i el seu amo es disposaven a començar la jornada de treball de bon matí. Abans de començar la feina cal esmorzar al tros per agafar forces. El pagès agafa un pa que ja estava encetat i el reparteix entre els dos. Però amb aquell tros de pa no en tenen prou, i el pagès en veure que ha de començar un pa nou i sencer diu al mosso: «És una llàstima que haguem d'encetar un pa tan maco com aquest».

El pagès pren la determinació de no repartir més pa, per aquest motiu el mosso no pot acabar d'esmorzar. Tot seguit, el mosso, molt enfadat, agafa l'animal i comença a llaurar una parada molt extensa. Un cop arriba al final de la parada, treu l'arada a l'animal i es disposa a marxar sense haver acabat la feina. L'amo tot alarmat, corre cap a ell i li pregunta per què tan sols ha fet un solc en tota aquella parada. El mosso li respon: «És que aquest solc m'ha quedat tan recte i maco que és una llàstima que l'hagi d'esborrar».

Si el mosso feia el solc del costat, taparia inevitablement el primer que havia fet. D'aquesta manera el mosso donava a entendre a l'amo la injustícia que havia comès amb ell durant l'esmorzar en no encetar el pa.

EL MOSSO I LA CASSOLA

En un tros de terra de conreu, un amo i el seu mosso es disposaven a començar a dinar. Habitualment es menjava a ranxo, és a dir tothom menjava de la mateixa cassola. El mosso i l'amo, un situat davant l'altre, comencen a picar el tall que els toca a la seva part de cassola. L'amo, molt golafre, s'acaba ràpidament la seva part, i davant la sorpresa del mosso, gira la cassola i li diu: «El món tomba i les persones ballen». Però el mosso, davant la sorpresa de l'amo, torna a girar la cassola en la posició inicial i li respon: «El que ha estat, pot tornar a ser».

1 Tiroliroliro: Fer el tiroliroliro consisteix en passar ràpidament el setrill sobre el plat intentant gastar poc oli.

2 Mosso: El mosso, era un treballador que menjava i dormia en una casa a canvi d'efectuar feines relacionades amb l'explotació de la masia o casa on es trobava

ALTRES FONTS

ARXIU ANJUB:
Entrevista a Maria
JORNET GIBERT
(1994, 1995)

El patrimoni documental de l'Arxiu Municipal

NÚRIA CANYELLES I VILAR (ARXIVERA)

A l'arxiu hi podrem trobar les actes municipals del passat i del present. Hi podem anar a esbrinar qui va ser quintat l'any tal, a trobar aquell contracte d'un determinat espectacle entre les factures i els pressupostos municipals, a saber quines plagues van afectar els camps... a buscar i remenar en el passat d'una institució tan significativa d'una població com és el seu Ajuntament.

QUÈ ÉS UN ARXIU?

Segons la definició del Consell Internacional d'Arxius, l'arxiu és

1. El conjunt de documents sigui quina sigui la seva data, la seva forma i suport material, produïts o rebuts per tota persona física o moral, i per tot servei o organisme públic o privat, en l'exercici de la seva activitat, que són conservats pels seus creadors o pels seus successors per a les pròpies necessitats, o transmesos a la institució d'arxius competent en raó del seu valor arxivístic.

2. La institució responsable de l'acollida, el tractament, la inventariació, la conservació i el servei dels documents.

3. L'edifici o part d'edifici on els documents són servits o conservats.

La manera més bonica, però, de parlar d'un arxiu és considerar-lo com la memòria d'un poble.

Des de l'antiguitat (amb l'aparició de l'escriptura) els documents són guardats pel valor legal i demostratiu que implicaven sobre drets i privilegis, així com de control sobre la despesa i la gestió econòmica. Els primers arxius tenien un caràcter exclusiu on només hi tenien accés un reduïtíssim nombre de persones especialment autoritzades. Al llarg de l'Edat Mitjana i fins a la Revolució Francesa la situació es manté, els arxius són considerats una font de justificació jurídica de poder, de legitimació del sistema monàrquic feudal primer i absolutista després. A finals del segle XVIII, amb la caiguda de les velles institucions a causa de la Revolució Francesa, tota la documentació generada per les estructures de l'Antic Règim va perdre el seu valor administratiu i jurídic, i passà a tenir-ne un de nou: valor històric. Al llarg del segle XIX s'anaren obrint els arxius, primer als especialistes i investigadors, però la porta ja era oberta, mica en mica i paral·lelament els processos democratitzadors del referit segle i del XX en especial, els arxius s'obren cada cop més fins arribar a la situació actual on l'accés

Imatge
de l'Arxiu
Municipal de
Cambrils

REVISTA CAMBRILS

arriba a tota la ciutadania que hi estigui interessada. Des de la segona meitat del segle XX els arxius viuen un canvi important, afegeixen a la seva funció de salvaguarda de les fonts històriques, la gestió i control de la documentació més recent, aquella que en la actualitat encara té força i valor administratiu i jurídic.

QUÈ HI PODEM TROBAR?

El cor dels arxius són els documents. La paraula document etimològicament procedeix del llatí *documentum*, derivat del verb *docere*: ensenyar, instruir, aquest significat era poc precís i va evolucionar cap al significat de prova. Segons el *Diccionari de terminologia arxivística* s'entén per document «la combinació d'un suport i la informació registrada en ell, que pot ser utilitzat com a prova o per a consulta».

Segons qui hagi estat el productor d'un conjunt determinat de documents es parla de diferents tipus de fonts, així a Catalunya trobem fonts de l'Administració autonòmica, de l'Administració local, de l'Administració perifèrica de l'Estat, de l'Administració reial i senyorial (per l'Antic Règim), notariales, judicials, registrals, d'institucions, religiosos, d'associacions i fundacions, comercials i d'empreses, patrimonials i personals.

Per la seva naturalesa l'Arxiu Municipal de Cambrils (AMCAM) queda inclòs en la categoria dels fons locals.

La documentació que custodia és la produïda per l'ajuntament cambrilenc al llarg dels segles.

El document més antic que es conserva és el *Llibre de les Ordinacions tocants als senyors jurats de la vila de Cambrils* (1525-1682). Si bé tenim referències anteriors en la ratificació i confirmació de l'establiment que concedí Alfons I l'any 1172, pel rei Felip II (l'any 1588) i en el trasllat fet el 1670 del Privilegi del rei Pere III del 1370.

Les diferents activitats, funcions i competències exercides per l'Ajuntament, així com les formes d'organització que aquesta institució ha desenvolupat per a portar-les a la pràctica, són les pautes que regeixen l'organització inter-

na del fons i marquen el quadre de classificació i l'organització en seccions i sèries dels documents generats al llarg dels anys:

1. Administració general: Correspon a la documentació de caràcter més general, la que no correspon a cap de les funcions o competències específiques exercides pels ajuntaments. Fa referència a documentació de caràcter constituent, a l'actuació dels principals càrrecs i òrgans del govern local, així com de l'organització interna.

Període cronològic que es conserva: segles XVIII-XX (més algun document del XVI-XVII)

2. Hisenda: Es refereix a la gestió dels recursos econòmics. Aquesta activitat sempre ha estat de gran importància i ha generat un important volum documental.

Període cronològic que es conserva: segles XVII-XX (predomini del XIX-XX)

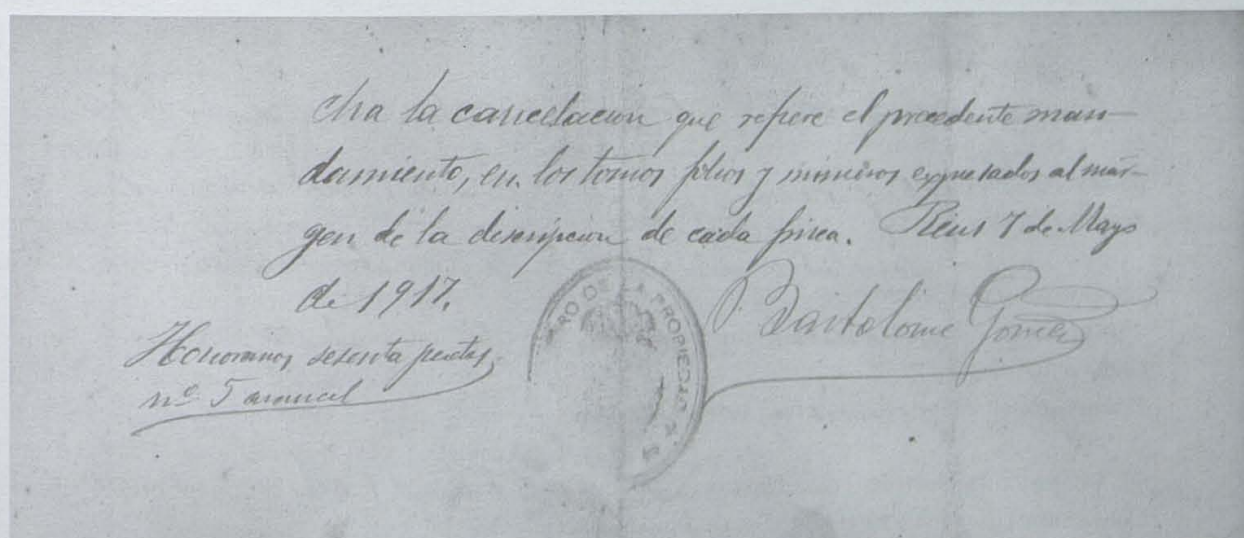
3. Proveïments: Ja a l'Edat Mitjana el proveïment dels productes més elementals i indispensables per al consum de la població era una de les funcions bàsiques dels òrgans de govern local. La Nova Planta borbònica ho va confirmar indicant que, a més del govern polític i econòmic dels pobles, era competència de l'Ajuntament la provisió i abastament del Comú. En el municipi contemporani aquestes funcions han anat perdent pes sense arribar, però, a desaparèixer del tot.

Període cronològic que es conserva: segles XVIII-XX

4. Beneficència i assistència social: Una altra funció exercida pels òrgans de govern local des de molt antic és l'atenció als més humils, l'assistència a les persones mancades de recursos.

Període cronològic que es conserva: segles XIX-XX (més algun document del XVII-XVIII)

5. Sanitat: Els il·lustrats del segle XVIII i els higienistes del XIX propugnaren tot un seguit de mesures per a millorar

1 Unitat de mesura
utilitzada en
arxivística.
1 metre lineal
correspon a 10
caixes de les
anomenades d'arxiu
definitiu,
aproximadament.

la salubritat de les poblacions. Les lleis municipals del XIX recolliren aquestes propostes, fent obligatòria l'actuació dels ajuntaments en aquest camp. En segles anteriors els habitants de les viles prenen mesures preventives en moments d'epidèmies, per evitar el perill de contagi. En el nostre segle, a localitats mitjanes i grans es dona el funcionament de serveis mèdics i sanitaris municipals de caràcter divers. Així mateix, des del Reial Decret de 18 d'abril de 1860, els ajuntaments passen a tenir competència en l'autorització d'obertura de farmàcies. Període cronològic que es conserva: segles XIX-XX (més algun document del XVII-XVIII)

6. Obres i urbanisme: En el municipi de l'Antic Règim era habitual que un o més consellers exercissin el càrrec d'obres. La seva funció consistia a vetllar per la bona marxa de les obres, per l'adequada aplicació de recursos col·lectius. El creixement urbanístic que es produeix a moltes poblacions del segle XIX motivà el ple desenvolupament d'importantes competències municipals fins a arribar a la importància actual d'aquestes. Període cronològic que es conserva: segles XVIII-XX

7. Seguretat pública: Es refereix a les competències exercides pel municipi en el manteniment de l'ordre, tant als cossos de seguretat vinculats als ajuntaments com a la gestió de la presó o dipòsit municipal de detinguts, o al control sobre la circulació de persones, principalment en temps de revoltes o guerres, així com la possessió d'armes per persones privades. Període cronològic que es conserva: segles XIX-XX (més algun document del XVIII)

8. Serveis militars: La creació dels exèrcits regulars va suposar que els habitants de pobles i viles haguessin d'assumir la prestació de tot un seguit de serveis, tant a l'hora de formar en les seves files com en matèria d'intendència. Període cronològic que es conserva: segles XIX-XX (més algun document del XVIII)

9. Població: La necessitat de conèixer el nombre d'habitants, la seva naturalesa i condició, així com els moviments migratoris ha motivat l'elaboració de documents de caràcter estadístic. Període cronològic que es conserva: segles XIX-XX

10. Eleccions: Des del segle XIX la legislació atribueix als ajuntaments tot un seguit de competències en la celebració d'eleccions. Període cronològic que es conserva: segles XIX-XX

11. Instrucció pública: El terme d'instrucció pública ha estat utilitzat de manera sistemàtica des de la promulgació

de la Llei d'instrucció pública de 9 de setembre de 1857, tot i que en alguns municipis l'actuació dels òrgans municipals en matèria d'ensenyament ve de l'Edat Mitjana. Aquesta llei fou el punt de partida d'una nova situació caracteritzada pel compartiment de competències entre els ajuntaments i l'Estat. Amb el temps serà aquest segon qui assumirà les competències i càrregues que requereien inicialment en l'ajuntament. Període cronològic que es conserva: segles XIX-XX (més algun document del XVIII)

12. Cultura: Utilitzem el concepte de cultura en sentit ampli, que inclou les activitats culturals i recreatives impulsades per l'Ajuntament, els centres culturals de la seva titularitat, o les relacions amb entitats ciutadanes, entre d'altres. Període cronològic que es conserva: segle XX (més algun document del XIX)

13. Serveis agropecuaris: En zones rurals ha estat habitual que l'ajuntament exerceixi competències en matèria agrícola i ramadera. Tant a nivell de control estadístic com de suport davant de causes de força major perjudicials per aquest sector i d'ajuts i de coordinació. Període cronològic que es conserva: segles XIX-XX Actualment està a disposició dels usuaris de l'arxiu un inventari de la documentació històrica de l'Ajuntament de Cambrils, que abasta 30,5 metres lineals¹ (des de 1525 fins a 1939).

QUI HI POT ANAR?

Pot venir a l'arxiu tota persona interessada en la memòria cambrilenca.

L'únic requisit és portar la tarjeta d'investigador o el DNI i omplir el full de comanda que es facilita al mateix arxiu. Potser cal tenir una dosi força gran de paciència i constància, ja que la recerca històrica sovint és dura. La informació pot estar amagada en qualsevol pàgina, en qualsevol carta, en qualsevol pressupost... i se n'han de llegir tota una corrua abans d'arribar-hi. Però aquí també és on rau l'encant, el fet de poder-se sentir descobridor d'aquella dada que, treballant talment com el Sherlock Holmes, hem anat buscant, tot resseguint les pistes que ens anaven donant els documents.

Us animo a venir a l'arxiu a llegir les actes municipals del passat i del present, a esbrinar qui va ser quintat l'any tal, a trobar aquell contracte d'un determinat espectacle entre les factures i els pressupostos municipals, a saber quines plagues van afectar els camps... a buscar i remenar en el passat d'una institució tan significativa d'una població com és el seu Ajuntament.

TEMPS DE BARRIS

De barris ara una fira en el calendari festiu local

Els barris ara són una fira en el calendari festiu local. Aquesta fira és una manera de celebrar la cultura tradicional i popular de Cambrils. Els barris ara són una fira en el calendari festiu local. Aquesta fira és una manera de celebrar la cultura tradicional i popular de Cambrils.

Viu les festes

A CAMBRILS QUINO ARA ARA LES FESTES DE CAMBRILS NO SÓN O HOQUEI NO LES CONEIXEM

Els barris ara són una fira en el calendari festiu local. Aquesta fira és una manera de celebrar la cultura tradicional i popular de Cambrils. Els barris ara són una fira en el calendari festiu local. Aquesta fira és una manera de celebrar la cultura tradicional i popular de Cambrils.

TOTS SANTS

La festa no ha sofert grans canvis de plantejament en el transcurs d'aquells anys

Els barris ara són una fira en el calendari festiu local. Aquesta fira és una manera de celebrar la cultura tradicional i popular de Cambrils. Els barris ara són una fira en el calendari festiu local. Aquesta fira és una manera de celebrar la cultura tradicional i popular de Cambrils.

EL CARNAVAL

De tot o de breu, Carnestoltes al febrer

Les festes de Carnaval a Cambrils són una manera de celebrar la cultura tradicional i popular de Cambrils. Els barris ara són una fira en el calendari festiu local. Aquesta fira és una manera de celebrar la cultura tradicional i popular de Cambrils.

DEL CARME

Un moment que ha estat presentant fira de Cambrils

Del Carme a Cambrils és una festa que ha estat presentant fira de Cambrils. Els barris ara són una fira en el calendari festiu local. Aquesta fira és una manera de celebrar la cultura tradicional i popular de Cambrils.

40 DIES DE penitència, austeritat, recolliment i oració

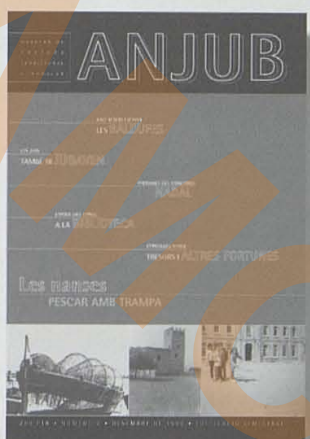
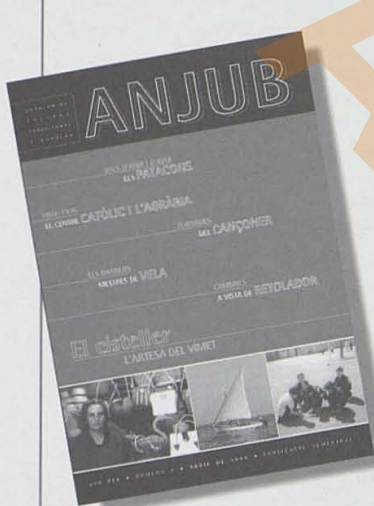
Els barris ara són una fira en el calendari festiu local. Aquesta fira és una manera de celebrar la cultura tradicional i popular de Cambrils. Els barris ara són una fira en el calendari festiu local. Aquesta fira és una manera de celebrar la cultura tradicional i popular de Cambrils.

CALAFATS i mestres d'aixa

Els barris ara són una fira en el calendari festiu local. Aquesta fira és una manera de celebrar la cultura tradicional i popular de Cambrils. Els barris ara són una fira en el calendari festiu local. Aquesta fira és una manera de celebrar la cultura tradicional i popular de Cambrils.

SANT SANTONI

Els barris ara són una fira en el calendari festiu local. Aquesta fira és una manera de celebrar la cultura tradicional i popular de Cambrils. Els barris ara són una fira en el calendari festiu local. Aquesta fira és una manera de celebrar la cultura tradicional i popular de Cambrils.

8 fulls divulgatius

3 quaderns

de cultura tradicional i popular

Treballem i volem seguir treballant

Ja hem publicat vuit fulls divulgatius i tres quaderns de cultura tradicional i popular de Cambrils. Aquest és el fruit i la difusió del nostre treball. Si ens hi vols ajudar fes-te soci de L'Anjub. Només et costarà 1.500 PTA anuals i rebràs totes les publicacions que hem editat i les noves que anirem confeccionant.

Vull fer-me soci de L'anjub

1.500 PTA

Nom..... Cognoms.....

Adreça.....

Població..... Codi..... Tel.....

FORMA DE PAGAMENT

☐ Mitjançant xec bancari

Entitat..... Oficina..... DC.....

☐ Domiciliació bancària

Núm. compte.....

Signatura

Envieu una fotocòpia d'aquesta butlleta a: L'ANJUB. Apartat de Correus 159 • 43850 Cambrils

B

D

R

Z

A

l'anjub

GRUP DE
RECERCA DE
CULTURA
TRADICIONAL
I POPULAR
DE CAMBRILS